

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการสร้างชุดการสอนวิชาพิเศษลูกเสือสำรอง เรื่อง นักธรรมชาติศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังหัวข้อต่อไปนี้

1. สาระสำคัญของกิจการลูกเสือ
2. ประเภทของลูกเสือ
3. หลักสูตรกิจกรรมลูกเสือระดับประถมศึกษา
4. หลักสูตรวิชาพิเศษลูกเสือสำรอง
5. การวัดผลประเมินผลในกิจกรรมลูกเสือ
6. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ
7. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยกระบวนการกลุ่ม
8. ชุดการเรียนการสอน
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สาระสำคัญของกิจการลูกเสือ

การลูกเสือนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อฝึกอบรมเด็กและเยาวชนให้เป็นพลเมืองดีของประเทศและของโลก (สมชัย วุฑฒิปรีชา, 2533 หน้า 23) ประเทศที่พัฒนาหรือพัฒนาแล้วนั้นจะมีตัวบ่งชี้ที่สำคัญคือคุณภาพของคนในชาติ ซึ่งการที่จะทำให้คนในชาติ มีคุณภาพได้ขึ้นอยู่กับการศึกษาของคนในชาติ ให้เป็นคนดี มีระเบียบวินัยและมีคุณภาพ เป็นผู้นำที่ดี มีคุณธรรมสูง มีบุคลิกภาพและลักษณะนิสัยที่เหมาะสมกับสังคม (พิชัย รัตตกุล, 2526 หน้า 18) การพัฒนาคุณภาพชีวิตควรเริ่มต้นตั้งแต่เด็กจนกระทั่งถึงวัยผู้ใหญ่ เพราะเด็กไทยเป็นสมบัติที่สำคัญของประเทศชาติ ควรนำเอากระบวนการของลูกเสือมาพัฒนาเด็กและเยาวชนที่อยู่ในวัยเรียน ให้เป็นคนดี มีระเบียบวินัย รู้จักเสียสละ มีความสามัคคี จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ รู้จักบำเพ็ญคนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นตามกฎและคำปฏิญาณของลูกเสือ การนำเอากระบวนการลูกเสือเข้าไปในโรงเรียนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อการจัดกิจกรรม เพราะกิจกรรมต่าง ๆ คือสิ่งที่จะช่วยพัฒนานักเรียนทุกๆ ด้านพร้อมกัน (วันมูหะมัด นอร์ มะทา, 2523 หน้า 1) กิจกรรมที่จะจัดเพื่อให้เกิดการพัฒนา มีหลายประเภท อาจมีความแตกต่างกันบ้างในแต่ละระดับชั้นการศึกษา ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามนโยบายของ

รัฐบาล กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นใน โรงเรียนนั้น กิจกรรมลูกเสือเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญมาก เพราะมีวิธีการฝึกอบรมเป็นกระบวนการ และมีขั้นตอนการพัฒนาให้ก้าวหน้าสูงขึ้น (กรมวิชาการ, 2533 หน้า 12) และเชื่อว่ากิจกรรมที่ทาง โรงเรียนจัดขึ้นนั้น สามารถแก้ไขปัญหาของเด็กและเยาวชนที่เกิดจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วได้ การแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนมีหลายวิธีการ ลูกเสือเป็นวิธีการที่ทั่วโลกยอมรับนับถือสามารถแก้ปัญหาเยาวชนได้อย่างดีที่สุดในวิธีหนึ่ง ซึ่งกระทรวง ศึกษาธิการมีนโยบายแน่นอนที่จะใช้กิจกรรมลูกเสือเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ปัญหาด้านจิตใจของเด็กและเยาวชนไทย (พิชัย รัตกุล, 2526 หน้า 18)

กิจการลูกเสือจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้มีคุณภาพ สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

ลูกเสือสำรอง เป็นลูกเสือประเภทแรกที่ทำกรฝึกอบรมเยาวชนอายุระหว่าง 8-11 ปี ซึ่งเป็นเยาวชนที่เรียนอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษา การฝึกอบรมเยาวชนให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย อยู่ในขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีได้นั้น จะต้องทำการฝึกฝนตั้งแต่ในวัยเด็กเล็กให้ต่อเนื่อง ไปจนถึงวัยที่เจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ จึงจะเกิดผลสัมฤทธิ์ได้เป็นอย่างดี การที่เยาวชนจะเข้ามาเป็นลูกเสือ ได้เป็นอย่างดีนั้น ผู้บังคับบัญชาลูกเสือจะเป็นผู้จัดให้เขาเหล่านั้นเข้ามาเป็นลูกเสือให้ถูกต้องตามหลักการและวิธีการของลูกเสือ เป็นไปตามกฎหมายในพระราชบัญญัติและข้อบังคับคณะลูกเสือแห่งชาติ ตลอดจนระเบียบแบบแผนของสำนักงานคณะกรรมการบริหารลูกเสือแห่งชาติ (กองลูกเสือ กรมพลศึกษา, 2533 หน้า คำนำ)

ลูกเสือสำรองเป็นวัยที่อยากรู้ อยากรู้อะไร อยากรู้อะไร อยากรู้อะไร ผู้บังคับบัญชาลูกเสือสำรองจะต้องเข้าใจถึงความต้องการและจิตวิทยาในวัยเด็กเป็นสำคัญ ทำให้นักเรียนอยู่ในกองลูกเสืออย่างมีความสุข ต้องการเข้าร่วมขบวนการลูกเสือ มองเห็นผู้บังคับบัญชาตลอดจนเพื่อนฝูง และสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวเป็นสิ่งดึงดูดใจให้ต้องการใช้ชีวิตอยู่ในกองลูกเสือตลอดไป (กองลูกเสือ กรมพลศึกษา, 2533 หน้า คำชี้แจง) สิ่งต่างๆเหล่านี้ผู้บังคับบัญชาลูกเสือสำรองจะต้องเป็นผู้จัดทำแผนการฝึกอบรมให้สนองตอบความสนใจและความต้องการดังกล่าวข้างต้น

ประเภทของลูกเสือ

ลูกเสือ (Scout) ได้แก่เยาวชนชายและหญิง อายุระหว่าง 8-23 ปี ที่ได้รับการฝึกอบรมตามหลักสูตรวิชาลูกเสือ (กรมวิชาการ, 2546 หน้า 60-61) โดยยึดมั่นในหลักการ (Principle) วิธีการ (Method) วัตถุประสงค์ (Purpose) และวิธีการของการลูกเสือ (Scouting)

คณะลูกเสือแห่งชาติได้แบ่งประเภทของลูกเสือออกเป็น 4 ประเภท โดยยึดระดับอายุของเด็กเป็นเกณฑ์ คำนึงถึงพัฒนาการทางร่างกายและจิตใจของเด็กเป็นพื้นฐานในการจัดหลักสูตรและกิจกรรมในการฝึกอบรมเพื่อให้เหมาะสมกับวัยของเด็กโดยธรรมชาติ คือ

1. ลูกเสือสำรอง (Cub Scout)	มีอายุตั้งแต่ 8 – 11 ปี
2. ลูกเสือสามัญ (Boy Scout)	มีอายุตั้งแต่ 8 – 15 ปี
3. ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ (Senior Scout)	มีอายุตั้งแต่ 15 – 18 ปี
4. ลูกเสือวิสามัญ (Rover Scout)	มีอายุตั้งแต่ 17 – 23 ปี

หลักสูตรกิจกรรมลูกเสือระดับประถมศึกษา

เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาทางกาย สติปัญญา จิตใจ และศีลธรรม ให้เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ ช่วยสร้างสรรค์สังคมให้มีความเจริญก้าวหน้า ความสงบสุข และความมั่นคงของประเทศชาติ จึงต้องปลูกฝังให้มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติตามคำปฏิญาณ กฎ และคติพจน์ของลูกเสือสำรอง
2. มีทักษะการสังเกต จดจำ การใช้มือ เครื่องมือ การแก้ปัญหา และทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น
3. มีความซื่อสัตย์สุจริต มีระเบียบวินัย มีความสามัคคี เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความเสียสละบำเพ็ญคนเพื่อสาธารณประโยชน์
4. มีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ สร้างสรรค์งานฝีมือ สนใจและพัฒนาเรื่องของธรรมชาติ

หลักสูตรวิชาพิเศษลูกเสือสำรอง

หลักสูตรลูกเสือสำรองแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ

1. เตรียมลูกเสือสำรองและดาวดวงที่ 1 ใช้สอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
2. ดาวดวงที่ 2 ใช้สอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2
3. ดาวดวงที่ 3 ใช้สอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

ในแต่ละชั้นมีกิจกรรมการเรียนรู้ 12 อย่าง คือ 1. อนามัย 2. ความสามารถในเชิงทักษะ 3. การสำรวจ 4. การค้นหาธรรมชาติ 5. ความปลอดภัย 6. บริการ 7. ชงและประเทศต่าง ๆ 8. การฝีมือ 9. กิจกรรมกลางแจ้ง 10. การบันเทิง 11. การผูกเงื่อน 12. คำปฏิญาณและกฎของลูกเสือสำรอง (กรมวิชาการ, 2546 หน้า 67)

นอกเหนือจากกิจกรรมทั้ง 12 อย่างแล้ว ยังเปิดโอกาสให้ลูกเสือสำรองได้รับการฝึกอบรมเป็นพิเศษ ในกิจกรรมต่างๆ ระหว่างการศึกษาตามหลักสูตรดาวดวงที่ 1-3 ในแต่ละชั้นนั้น ลูกเสือสำรองอาจจะเลือกเรียนวิชาพิเศษใด ๆ ก็ได้ ชั้นละ 2-3 วิชา ลูกเสือสำรองที่ได้ดาวดวงที่ 3 แล้ว อาจจะเลือกเรียนวิชาพิเศษได้ทุกวิชา ซึ่งมีทั้งหมด 18 วิชา คือ 1. จิตรกร 2. นักกรีฑา 3. นักอ่านหนังสือ 4. นักจักรยานสองล้อ 5. นักแสดงการบันเทิง 6. นักสำรวจ 7. นักปฐมพยาบาล 8. นักสารพัดช่าง 9. งานอดิเรก 10. การช่วยเหลืองานบ้าน 11. นักอ่านแผนที่ 12. นักธรรมชาติศึกษา 13. นักถ่ายภาพ 14. นักว่ายน้ำ 15. ผู้ช่วยคนตกล้ำ 16. นักวิทยาศาสตร์ 17. นักกีฬา 18. การอนุรักษ์ธรรมชาติ และเครื่องหมายลูกเสือสัมพันธ์ (สำนักงานคณะกรรมการบริหารลูกเสือแห่งชาติ, 2538 หน้า 12-27)

ซึ่งเป็นกระบวนการวิชาที่ลูกเสือสามารถเรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น เรียนรู้ด้วยตนเองกับหมู่คณะ กับครูผู้มีความสามารถในด้านนั้น ๆ และหรือเรียนรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งทดสอบเพื่อประเมินให้ผ่านและได้รับการประดับเครื่องหมายวิชาพิเศษ

การวัดผลประเมินผลในกิจกรรมลูกเสือ

การวัดผลและประเมินผลกิจกรรมลูกเสือ มี 2 กิจกรรม (กรมวิชาการ, 2546 หน้า 74) คือ

1. กิจกรรมบังคับ เป็นการวัดผลและประเมินผลเพื่อให้ลูกเสือ เนตรนารี ผ่านช่วงชั้นหรือจบหลักสูตร โดยเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านการประเมินผลตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด และมีการวัดผลตลอดภาคเรียน โดยวิธีการดังต่อไปนี้

1.1 การสังเกต

- ความสนใจ
- การเข้าร่วมกิจกรรม

1.2 การซักถาม

1.3 การทดสอบทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

2. วิชาพิเศษ เป็นการวัดและประเมินผลในแต่ละวิชา โดยการทดสอบทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และใช้เกณฑ์การประเมินผล ดังนี้

2.1 ผ่าน (ผ.)

2.2 ไม่ผ่าน (มผ.)

การสอบวิชาพิเศษลูกเสือมีแนวปฏิบัติที่สำคัญดังนี้

ในการสอบวิชาพิเศษลูกเสือมีแนวปฏิบัติที่สำคัญดังนี้ (กรมวิชาการ, 2546 หน้า 79)

1. ทำการสอบวิชาพิเศษ โดยใช้เวลานานอกเหนือจากที่ลูกเสือเข้าร่วมกิจกรรมตามปกติหรือ ในขณะที่อยู่ค่ายพักแรม นอกจากนี้ลูกเสืออาจใช้เวลาว่างของตนเองทำการฝึกฝนทักษะต่าง ๆ ของวิชาพิเศษแล้วขอทำการสอบหรือส่งรายงานผลการปฏิบัติงานของรายวิชานั้นแก่ผู้กำกับลูกเสือเพื่อขอประดับเครื่องหมาย การสอบจะจัดให้มีขึ้นปีละกี่ครั้งก็ได้ โดยเน้นการปฏิบัติจริง เมื่อสอบผ่านแล้วให้ผู้กำกับลงนามรับรองในสมุดประจำตัวลูกเสือ
2. วิชาพิเศษลูกเสือใดที่มีเนื้อหาสัมพันธ์กับกิจกรรมที่ลูกเสือเข้าร่วมตามปกติ ก็ให้นำไปบูรณาการรวมทั้งทำการสอบภาคปฏิบัติของวิชาพิเศษนั้นๆ และให้ถือว่าลูกเสือที่ผ่านการสอบแล้วมีสิทธิ์ประดับเครื่องหมายวิชาพิเศษนั้นด้วย
3. ให้โรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการขอซื้อเครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือตามจำนวนที่ลูกเสือได้รับจากร้านค้าขององค์การค้ำของคุรุสภา
4. วิชาพิเศษลูกเสือ ให้ใช้ข้อบังคับคณะลูกเสือแห่งชาติ ว่าด้วยการปกครองหลักสูตรและวิชาพิเศษลูกเสือ ฯ ดังนี้
 - 4.1 ข้อบังคับคณะลูกเสือแห่งชาติว่าด้วยการปกครอง หลักสูตรและวิชาพิเศษลูกเสือสำรอง (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2522
 - 4.2 ข้อบังคับคณะลูกเสือแห่งชาติว่าด้วยการปกครอง หลักสูตรและวิชาพิเศษลูกเสือสามัญ (ฉบับที่ 13) พ.ศ. 2525
 - 4.3 ข้อบังคับคณะลูกเสือแห่งชาติว่าด้วยการปกครอง หลักสูตรและวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2528 (ฉบับที่ 13) พ.ศ. 2525
 - 4.4 ข้อบังคับคณะลูกเสือแห่งชาติว่าด้วยการปกครอง หลักสูตรและวิชาพิเศษลูกเสือวิสามัญ (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2529

ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Theory of Cooperative Learning)

การเรียนรู้แบบร่วมมือ คือการเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อย โดยมีสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถแตกต่างกันประมาณ 3-6 คน ช่วยกันเรียนรู้เพื่อไปสู่ความหมายของกลุ่ม นักการศึกษาคนสำคัญที่เผยแพร่แนวคิดของการเรียนรู้แบบนี้ คือ Slavin Johnson และ Johnson (อ้างใน ทิศนา แจมมณี, 2545 หน้า 98) เขากล่าวว่า ในการจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไป เรามักจะไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน ส่วนใหญ่เรามักจะมุ่งไปที่ปฏิสัมพันธ์

ระหว่างครูกับนักเรียน หรือระหว่างผู้เรียนกับบทเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนเป็นมิติที่มักจะถูกละเลยหรือมองข้ามไป

ทั้งๆที่มีผลการวิจัยชัดเจนว่า ความรู้สึกของผู้เรียนต่อตนเอง ต่อโรงเรียน ครูและเพื่อนร่วมชั้นมีผลต่อการเรียนรู้มาก Johnson and Johnson, 1994 (อ้างใน ทิศนา แจมมณี, 2545 หน้า 99) กล่าวไว้ว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนมี 3 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะแข่งขันกัน ในการศึกษาเรียนรู้ ผู้เรียนแต่ละคนจะพยายามเรียนให้ได้ดีกว่าคนอื่น เพื่อให้ได้คะแนนดี ได้รับการยกย่อง หรือได้รับการตอบแทนในลักษณะต่างๆ
2. ลักษณะต่างคนต่างเรียน คือ แต่ละคนต่างก็รับผิดชอบดูแลตนเองให้เกิดการเรียนรู้ไม่ยุ่งเกี่ยวกับผู้อื่น
3. ลักษณะร่วมมือกันหรือช่วยกันในการเรียนรู้ คือ แต่ละคนต่างก็รับผิดชอบในการเรียนรู้ของคน และในขณะที่เดียวกันก็ต้องช่วยให้สมาชิกคนอื่นเรียนรู้ด้วย จอห์นสันและจอห์นสันชี้ให้เห็นว่า การจัดการศึกษาปัจจุบันมักส่งเสริมการเรียนรู้แบบแข่งขัน ซึ่งอาจมีผลทำให้ผู้เรียนเคยชินต่อการแข่งขันเพื่อแข่งขันผลประโยชน์มากกว่าการร่วมมือกันแก้ปัญหา อย่างไรก็ตาม เขาแสดงความเห็นว่าเราควรให้โอกาสผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้ง 3 ลักษณะ โดยรู้จักใช้ลักษณะการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ ทั้งนี้เพราะในชีวิตประจำวัน ผู้เรียนจะต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่มีทั้ง 3 ลักษณะ แต่เนื่องจากการศึกษาปัจจุบันมีการส่งเสริมการเรียนรู้แบบแข่งขันและแบบรายบุคคลอยู่แล้ว เราจึงจำเป็นต้องหันมาส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ซึ่งสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี รวมทั้งได้เรียนรู้ทักษะทางสังคมและการทำงานร่วมกับผู้อื่นซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งในการดำรงชีวิตด้วย

องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

การเรียนรู้แบบร่วมมือไม่ได้มีความหมายเพียงว่า มีการจัดให้ผู้เรียนเข้ากลุ่มแล้วให้งานและบอกผู้เรียนให้ช่วยกันทำงานเท่านั้น การเรียนรู้จะเป็นแบบร่วมมือได้ ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญครบ 5 ประการดังนี้ (Johnson and Johnson, 1994 อ้างใน ทิศนา แจมมณี, 2545 หน้า 99-101)

1. การพึ่งพาและเกื้อกูลกัน (Positive Interdependence)

กลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือจะต้องมีความตระหนักว่าสมาชิกกลุ่มทุกคนมีความสำคัญและความสำเร็จของกลุ่มขึ้นกับสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ในขณะที่เดียวกันสมาชิกแต่ละคนจะประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อกลุ่มประสบความสำเร็จ ความสำเร็จของบุคคลและของกลุ่มขึ้นอยู่กับกันและกัน ดังนั้นแต่ละคนต้องรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของตนและในขณะที่เดียวกันก็ช่วยเหลือสมาชิกคนอื่นๆด้วย เพื่อประโยชน์ร่วมกัน การจัดกลุ่มเพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีการพึ่งพาช่วยเหลือ

เกื้อกูลกันนี้ทำได้หลายทาง เช่น การให้ผู้เรียนมีเป้าหมายเดียวกัน หรือให้ผู้เรียนกำหนดเป้าหมายในการทำงาน/ การเรียนรู้ร่วมกัน (Positive Goal Interdependence) การให้รางวัลตามผลงานของกลุ่ม (Positive Reward Interdependence) การให้งานหรือวัสดุอุปกรณ์ที่ทุกคนต้องทำหรือใช้ร่วมกัน (Positive Resource Interdependence) การมอบหมายบทบาทหน้าที่ในการทำงานร่วมกันให้แต่ละคน (Positive Role Interdependence)

2. การปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด (Face-to-face Promotive Interaction)

การที่สมาชิกในกลุ่มมีการพึ่งพาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นปัจจัยที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน ในทางที่จะช่วยให้กลุ่มบรรลุเป้าหมาย สมาชิกกลุ่มจะห่วงใย ใ่วางใจ ส่งเสริม และช่วยเหลือกันและกันในการทำงานต่างๆร่วมกัน ส่งผลให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

3. ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของสมาชิกแต่ละคน (Individual Accountability)

สมาชิกในกลุ่มการเรียนรู้ทุกคนจะต้องมีหน้าที่รับผิดชอบและพยายามทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ ไม่มีใครที่จะได้รับประโยชน์โดยไม่ทำหน้าที่ของตน ดังนั้น กลุ่มจึงจำเป็นต้องมีระบบการตรวจสอบผลงาน ทั้งที่เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม วิธีการที่สามารถส่งเสริมให้ทุกคนได้ทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่ที่มีหลายวิธี เช่น การจัดกลุ่มให้เล็ก เพื่อจะได้มีการเอาใจใส่กันและกันได้อย่างทั่วถึง การทดสอบเป็นรายบุคคล การสุ่มเรียกชื่อให้รายงาน ครูสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในกลุ่ม การจัดให้กลุ่มมีผู้สังเกตการณ์ การให้ผู้เรียนสอนกันและกัน เป็นต้น

4. การใช้ทักษะปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย (Interpersonal and Small-group Skills)

การเรียนรู้แบบร่วมมือจะประสบความสำเร็จได้ ต้องอาศัยทักษะที่สำคัญๆหลายประการ เช่น ทักษะทางสังคม ทักษะการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ทักษะการทำงานกลุ่ม ทักษะการสื่อสาร และทักษะการแก้ปัญหาขัดแย้ง รวมทั้งการเคารพ ขอมรับ และใ่วางใจกันและกัน ซึ่งครูควรสอนและฝึกให้แก่ผู้เรียนเพื่อช่วยให้ดำเนินงานไปได้

5. การวิเคราะห์กระบวนการกลุ่ม (Group Analysis)

กลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือจะต้องมีการวิเคราะห์กระบวนการทำงานของกลุ่มเพื่อช่วยให้กลุ่มเกิดการเรียนรู้และปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น การวิเคราะห์กระบวนการกลุ่มครอบคลุมการวิเคราะห์เกี่ยวกับวิธีการทำงานของกลุ่ม พฤติกรรมของสมาชิกกลุ่ม และผลงานของกลุ่ม การวิเคราะห์การเรียนรู้นี้อาจทำโดยครู หรือผู้เรียน หรือทั้งสองฝ่าย การวิเคราะห์กระบวนการกลุ่มนี้ เป็นยุทธวิธีหนึ่งที่ส่งเสริมให้กลุ่มตั้งใจทำงาน เพราะรู้ว่าจะได้รับข้อมูลป้อนกลับ และช่วยฝึกทักษะการรู้คิด (Cognitive Skills) คือสามารถที่จะประเมินการคิดและพฤติกรรมของตนที่ได้ทำไป

ผลดีของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

การเรียนรู้แบบร่วมมือส่งผลดีต่อผู้เรียนตรงกันในด้านต่างๆ ดังนี้ (Johnson, Johnson and Holubec, 1994 อ้างใน ทิศนา แคมมณี, 2545 หน้า 101)

1. มีความพยายามที่จะบรรลุเป้าหมายมากขึ้น (Greater Efforts to Achieve)

การเรียนรู้แบบร่วมมือช่วยให้ผู้เรียนมีความพยายามที่จะเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมาย เป็นผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และมีผลงานมากขึ้น การเรียนรู้มีความคงทนมากขึ้น (Long-term Retention) มีแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีการใช้เวลาอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้เหตุผลดีขึ้น และคิดอย่างมีวิจารณญาณมากขึ้น

2. มีสุขภาพจิตดีขึ้น (Greater Psychological Health)

การเรียนรู้แบบร่วมมือ ช่วยให้ผู้เรียนมีสุขภาพจิตดีขึ้น มีความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเอง และมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยพัฒนาทักษะทางสังคมและความสามารถในการเผชิญกับความเครียดและความผันแปรต่างๆ

ประเภทของกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือ

กลุ่มการเรียนรู้ที่ใช้กันอยู่ทั่วไปมี 3 ประเภท คือ (ทิศนา แคมมณี, 2545 หน้า 102)

1. กลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือกันอย่างเป็นทางการ (Formal Cooperative Learning Groups)

กลุ่มประเภทนี้ครูจัดขึ้นโดยการวางแผน จัดระเบียบ กฎเกณฑ์ วิธีการ และเทคนิคต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้ร่วมมือกันเรียนรู้สาระต่างๆอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจเป็นหลาย ๆ ชั่วโมง ติดต่อกันหรือหลายสัปดาห์ติดต่อกัน จนกระทั่งผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และบรรลุจุดมุ่งหมายตามที่กำหนด

2. กลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมืออย่างไม่เป็นทางการ (Informal Cooperative Learning Groups)

กลุ่มประเภทนี้ครูจัดขึ้นเฉพาะกิจเป็นครั้งคราว โดยสอดแทรกอยู่ในการสอนปกติอื่นๆ โดยเฉพาะการสอนแบบบรรยาย ครูสามารถจัดกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือสอดแทรกเข้าไปเพื่อช่วยให้ผู้เรียนมุ่งความสนใจหรือใช้ความคิดเป็นพิเศษในสาระบางจุด

3. กลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมืออย่างถาวร (Cooperative Base Groups)

กลุ่มประเภทนี้เป็นกลุ่มการเรียนรู้ที่สมาชิกกลุ่มมีประสบการณ์การทำงาน/ การเรียนรู้ร่วมกันมานานจนกระทั่งเกิดสัมพันธภาพที่แน่นแฟ้น สมาชิกกลุ่มมีความผูกพัน ห่วงใย ช่วยเหลือกันและกันอย่างต่อเนื่อง

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

ห้องสมุดชานวิจัย
วันที่..... 17 ก.ค. 2555

เลขทะเบียน..... 247684

เลขเรียกหนังสือ.....

ในการเรียนรู้แบบร่วมมือมักจะมีกระบวนการดำเนินงานที่ต้องทำเป็นประจำ เช่น การเขียนรายงาน การเสนอผลงานกลุ่ม การตรวจผลงาน เป็นต้น ในการทำงานที่เป็นกิจวัตร ดังกล่าว ผู้ศึกษาได้จัดระเบียบขั้นตอนการทำงาน หรือฝึกฝนให้นักเรียนดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ระเบียบเพื่อช่วยให้งานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหากสมาชิกกลุ่มปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเป็น เวลานาน จะเกิดทักษะที่ชำนาญในที่สุด

การประยุกต์ใช้ทฤษฎีในการจัดการเรียนการสอน

ครูสามารถนำหลักการของการเรียนรู้แบบร่วมมือไปจัดการเรียนการสอนของคนได้ โดยการพยายามจัดกลุ่มการเรียนรู้ให้มีองค์ประกอบครบ 5 ประการดังกล่าวข้างต้นและใช้เทคนิค วิธีการต่างๆ ในการช่วยให้องค์ประกอบทั้ง 5 สัมฤทธิ์ผล โดยทั่วไปการวางแผนบทเรียนและ จัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบร่วมมือมีประเด็นที่สำคัญ ดังนี้ (Johnson and Johnson, 1994 อ้างใน ทิศนา แจมฉวี, 2545 หน้า 103- 105)

1. ด้านการวางแผนการจัดการเรียนการสอน

- 1.1 กำหนดจุดมุ่งหมายของบทเรียนทั้งทางด้านความรู้และทักษะกระบวนการต่างๆ
- 1.2 กำหนดขนาดของกลุ่ม กลุ่มควรมีขนาดเล็ก ประมาณ 3-6 คน กลุ่มขนาด 4 คน จะเป็นขนาดที่เหมาะสมที่สุด
- 1.3 กำหนดองค์ประกอบของกลุ่ม หมายถึง การจัดผู้เรียนเข้ากลุ่มซึ่งอาจทำโดยการสุ่ม หรือการเลือกให้เหมาะกับวัตถุประสงค์ โดยทั่วไปกลุ่มจะต้องประกอบไปด้วยสมาชิกที่คล่องกันในด้านต่างๆ เช่น เพศ ความสามารถ ความถนัด เป็นต้น
- 1.4 กำหนดบทบาทของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กัน อย่างใกล้ชิดและมีส่วนในการทำงานอย่างทั่วถึง ครูควรมอบหมายบทบาทหน้าที่ในการทำงาน ให้ทุกคน และบทบาทหน้าที่นั้นๆจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของงานอันเป็นจุดมุ่งหมายของกลุ่ม ครูควรจัดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกให้อยู่ในลักษณะที่จะต้องพึ่งพาอาศัยและเกื้อกูลกัน บทบาท หน้าที่ในการทำงานเพื่อการเรียนรู้มีจำนวนมาก เช่น บทบาทผู้นำกลุ่ม ผู้สังเกตการณ์ เลขานุการ ผู้เสนอผลงาน ผู้ตรวจสอบผลงาน เป็นต้น
- 1.5 จัดสถานที่ที่เหมาะสมในการทำงานและการมีปฏิสัมพันธ์กัน ครูจำเป็นต้อง คิดออกแบบการจัดห้องเรียนหรือสถานที่ที่จะใช้ในการเรียนรู้ให้เอื้อและสะดวกต่อการทำงานของ กลุ่ม
- 1.6 จัดสาระ วัสดุ หรืองานที่จะให้ผู้เรียนทำ วิเคราะห์สาระ/ งาน/ หรือวัสดุที่จะให้ ผู้เรียนได้เรียนรู้และจัดแบ่งสาระหรืองานนั้นในลักษณะที่ให้ผู้เรียนแต่ละคนมีส่วนในการช่วยกลุ่ม และพึ่งพากันในการเรียนรู้

2. ด้านการสอน

ครูควรมีการเตรียมกลุ่มเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน ดังนี้

2.1 อธิบายชี้แจงเกี่ยวกับงานของกลุ่ม ครูควรอธิบายถึงจุดมุ่งหมายของบทเรียน เหตุผลในการดำเนินงานต่างๆ รายละเอียดของงานและขั้นตอนในการทำงาน

2.2 อธิบายเกณฑ์การประเมินผลงาน ผู้เรียนจะต้องมีความเข้าใจตรงกันว่าความสำเร็จของงานอยู่ตรงไหน งานที่คาดหวังจะมีลักษณะอย่างไร เกณฑ์ที่จะใช้ในการวัดความสำเร็จของงานคืออะไร

2.3 อธิบายถึงความสำคัญและวิธีการของการพึ่งพาและเกื้อกูลกัน ครูควรอธิบาย กฎเกณฑ์ ระเบียบ กติกา บทบาทหน้าที่ และระบบการให้รางวัลหรือประโยชน์ที่กลุ่มจะได้รับ ในการร่วมมือกันเรียนรู้

2.4 อธิบายวิธีการช่วยเหลือกันระหว่างกลุ่ม

2.5 อธิบายถึงความสำคัญและวิธีการในการตรวจสอบความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่แต่ละคนได้รับมอบหมาย เช่น การสุ่มเรียกชื่อผู้เสนอผลงาน การทดสอบ การตรวจสอบผลงาน เป็นต้น

2.6 ชี้แจงพฤติกรรมที่คาดหวัง หากครูชี้แจงให้ผู้เรียนได้รู้อย่างชัดเจนว่าต้องการให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมอะไรบ้าง จะช่วยให้ผู้เรียนรู้ความคาดหวังที่มีต่อตนและพยายามจะแสดงพฤติกรรมนั้น

3. ด้านการควบคุมกำกับและการช่วยเหลือกลุ่ม

3.1 ดูแลให้สมาชิกกลุ่มมีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด

3.2 สังเกตการณ์ทำงานร่วมกันของกลุ่ม ตรวจสอบว่า สมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจงานหรือบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายหรือไม่ สังเกตพฤติกรรมต่างๆของสมาชิก ให้ข้อมูลป้อนกลับ ให้แรงเสริม และบันทึกข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของกลุ่ม

3.3 เข้าไปช่วยเหลือตามความเหมาะสม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของงาน และการทำงาน เมื่อพบว่ากลุ่มต้องการความช่วยเหลือ ครูสามารถเข้าไปชี้แจง สอนซ้ำ หรือให้ความช่วยเหลืออื่นๆ

3.4 สรุปการเรียนรู้ ครูควรให้กลุ่มสรุปประเด็นการเรียนรู้ที่ได้จากการเรียนรู้แบบร่วมมือ เพื่อช่วยให้การเรียนรู้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

4. ด้านการประเมินผลและวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้

4.1 ประเมินผลการเรียนรู้ ครูประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย และควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน

4.2 วิเคราะห์กระบวนการทำงานและกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ครูควรจัดให้ผู้เรียน มีเวลาในการวิเคราะห์การทำงานของกลุ่มและพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มมีโอกาส เรียนรู้ที่จะปรับปรุงส่วนบกพร่องของกลุ่ม

สรุปได้ว่าทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) เป็นทฤษฎีที่เน้นการให้ ผู้เรียนช่วยกันในการเรียนรู้ โดยมีการจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนมีการพึ่งพาอาศัยกันในการเรียนรู้ มีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด มีการสัมพันธ์กัน มีการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม มีการวิเคราะห์ กระบวนการของกลุ่ม และมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบงานร่วมกัน

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยกระบวนการกลุ่ม

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 หน้า 30) ได้ให้ความหมายของ การเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่มว่า เป็นประสบการณ์ทางการเรียนรู้ที่นักเรียนได้รับการ การลงมือร่วมปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม กลุ่มจะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของแต่ละคน แต่ละคนในกลุ่ม มีอิทธิพลและมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน

หลักการสอนโดยวิธีกระบวนการกลุ่ม

การสอน โดยวิธีกระบวนการกลุ่ม มีหลักการเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2540 หน้า 31) สรุปได้ดังนี้

1. เป็นการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียน โดยให้ผู้เรียนทุกคน มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมให้มากที่สุด เพราะการเข้าร่วมและมีบทบาทในการเรียน จะช่วยให้ผู้เรียน มีความพร้อม มีความกระตือรือร้น และมีความสุขในการเรียน
2. เป็นการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้จากกลุ่มมากที่สุด กลุ่มจะเป็นแหล่ง ความรู้ที่สำคัญ ที่จะฝึกให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจและสามารถปรับตัวและทำงานเข้ากับ คนอื่นได้
3. เป็นการสอนที่ยึดหลักการค้นพบและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตัวของนักเรียนเอง โดยครูเป็นผู้จัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพยายามค้นหาและพบคำตอบด้วยตนเอง อันจะทำให้ผู้เรียนจดจำได้ดีและจำได้นาน
4. เป็นการสอนที่ให้ความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ ว่าเป็นเครื่องมือที่จำเป็น ในการแสวงหาความรู้และคำตอบต่างๆ ครูจะต้องให้ความสำคัญของกระบวนการต่างๆ ใน การแสวงหาคำตอบ ไม่ใช่มุ่งอยู่ที่คำตอบ โดยไม่คำนึงถึงกระบวนการและวิธีที่ได้มาซึ่งคำตอบ

รูปแบบการสอนโดยกระบวนการกลุ่ม

การสอนโดยกระบวนการกลุ่มควรมีรูปแบบและขั้นตอน (สำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ, 2540 หน้า 32) ดังนี้

1. ตั้งจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน ทั้งจุดมุ่งหมายทั่วไป และจุดมุ่งหมายเชิง
พฤติกรรม
 2. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยเน้นให้ผู้เรียนลงมือประกอบกิจกรรมด้วยตนเองและ
การทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อให้มีประสบการณ์ในการทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้
 - 2.1 ขั้นนำ เป็นการสร้างบรรยากาศและสมาธิของผู้เรียนให้มีความพร้อมใน
การเรียนการสอน การจัดสถานที่ การแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย แนะนำวิธีดำเนินการสอน
กติกากฎหรือกฎเกณฑ์การทำงาน ระยะเวลาในการทำงาน
 - 2.2 ขั้นสอน เป็นขั้นที่ครูลงมือสอน โดยให้นักเรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมเป็นกลุ่มๆ
เพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรง โดยที่กิจกรรมต่างๆจะต้องคัดเลือกให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องใน
บทเรียน เช่น กิจกรรมเกมและเพลง บทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง การอภิปรายกลุ่มเป็นต้น
 - 2.3 ขั้นวิเคราะห์ เมื่อดำเนินการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แล้ว จะให้นักเรียน
วิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมต่างๆ ความสัมพันธ์ในกลุ่ม ตลอดจน
ความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน โดยวิเคราะห์ประสบการณ์ที่ได้รับจากความรู้สึกรับรู้
ของผู้เรียน แสดงข้อคิดที่ได้จากการทำงานกลุ่มให้คนอื่นได้รับรู้ เป็นการถ่ายทอดประสบการณ์
การเรียนรู้ของกันและกัน ขั้นวิเคราะห์จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น และมองเห็น
ปัญหาและวิธีการทำงานที่เหมาะสม เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการทำงาน เป็นการถ่ายโอน
ประสบการณ์เรียนรู้ที่ดี จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถค้นพบแนวคิดที่ต้องการด้วยตนเองเป็นการขยาย
ประสบการณ์การเรียนรู้ให้ถูกต้องเหมาะสม
 - 2.4 ขั้นสรุปและนำหลักการไปประยุกต์ใช้ นักเรียนสรุป รวบรวมความคิดให้เป็น
หมวดหมู่ โดยครูกระตุ้น ให้แนวทางและหาข้อสรุป จากนั้นนำข้อสรุปที่ค้นพบจากเนื้อหาวิชา
ที่เรียนไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับตนเองและนำหลักการที่ได้ไปใช้เพื่อปรับปรุงตนเอง ประยุกต์
ใช้ให้เข้ากับคนอื่น ประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหา และสร้างสรรค์สิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อสังคม และ
ดำรงชีวิตประจำวัน เช่น การปรับปรุงบุคลิกภาพ เกิดความเห็นอกเห็นใจกัน เคารพสิทธิของ
คนอื่น แก้ปัญหา ประดิษฐ์สิ่งใหม่ เป็นต้น
 3. ขั้นประเมินผล เป็นการประเมินผลว่า ผู้เรียนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายมากน้อยเพียงใด
โดยจะประเมินทั้งด้านเนื้อหาวิชาและด้านกลุ่มสัมพันธ์ ได้แก่ ประเมินด้านมนุษยสัมพันธ์

ผลสัมฤทธิ์ของกลุ่ม เช่น ผลการทำงาน ความสามัคคี คุณธรรมหรือค่านิยมของกลุ่ม ประเมินความสัมพันธ์ในกลุ่มจากการให้สมาชิกติชม หรือวิจารณ์แก่กันโดยปราศจากอคติ จะทำให้ผู้เรียนสามารถประเมินตนเองได้ และผู้สอนเข้าใจนักเรียนได้ อันจะทำให้ผู้เรียน ผู้สอน เข้าใจปัญหาซึ่งกันและกัน ซึ่งจะเป็นหนทางในการนำไปพิจารณาแก้ปัญหาและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน

หลักการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนกระบวนการกลุ่ม

ประกาศนียบัตร ไล่ท์ทองคำ (2522) ได้เสนอแนะหลักการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนโดยกระบวนการกลุ่มดังนี้

1. สังเกต โดยการสังเกตจากการทำงาน กระบวนการทำงาน พฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่ม บทบาทผู้นำ ผู้ตาม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. ชักถาม การซักถามควรถามสมาชิกให้ทั่วถึง ปัญหาที่ถามควรให้เด็กได้มีโอกาสคิดค้นคำตอบและแก้ปัญหาพร้อมกัน ครูฟังและสังเกตจากคำตอบของนักเรียน
3. พิจารณาจากการเข้าร่วมทำกิจกรรมต่างๆ
4. ทดสอบหรือสอบข้อเขียน ควรบีบบัง แต่ครูไม่ควรให้ความสำคัญมาก
5. ผลงานของนักเรียน ครูควรพิจารณาทั้งรายกลุ่มและรายบุคคล
6. นักเรียนมีโอกาสหรือมีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผลด้วย ไม่ได้ประเมินผลจากครูฝ่ายเดียว

7. มีการประเมินผลทุกครั้งที่ยื่น ซึ่งนักเรียนไม่จำเป็นต้องรู้ตัว
8. ถ้าเป็นงานกลุ่ม ผลสำเร็จและคะแนนของกลุ่ม คือ ผลสำเร็จและคะแนนของทุกคนในกลุ่มเท่ากัน

9. นักเรียนต้องรู้ผลการประเมินและวัดผลของตนเอง

10. นักเรียนมีโอกาสประเมินครูด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 หน้า 39-40) ได้เสนอแนะบทบาทของครูและนักเรียนในการสอนแบบกลุ่มไว้ ดังนี้

บทบาทของครูในการสอนแบบกลุ่ม

1. มีความเป็นกันเอง มีความเห็นอกเห็นใจนักเรียน สร้างบรรยากาศที่ดีต่อการเรียน สนใจให้กำลังใจ สนทนา ไล่ถาม
2. ครูพูดน้อย และจะเป็นเพียงผู้ประสานงาน แนะนำช่วยเหลือ เมื่อนักเรียนต้องการเท่านั้น
3. ครูไม่ชี้นำหรือโน้มน้ำหนักความคิดของนักเรียน

4. สนับสนุน ให้กำลังใจ กระตุ้นนักเรียนให้เกิดความกระตือรือร้นในการทำงาน แสดงออกอย่างอิสระ และแสดงออกซึ่งความสามารถของนักเรียนแต่ละคน
5. สนับสนุนให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์ สรุปผลการเรียนรู้และประเมินผลการทำงาน ให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้

บทบาทของนักเรียน

1. เป็นผู้ลงมือทำกิจกรรม พยายามค้นหาและแสวงหาความรู้ที่เรียนด้วยตนเอง
2. ให้ความช่วยเหลือกันและแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันในหมู่ผู้เรียน
3. แสดงความรู้สึก ความคิดเห็นอย่างอิสระ
4. มีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนเองในกลุ่ม เช่น สร้างความสัมพันธ์อันดีกับคนอื่นในกลุ่ม การแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม พยายามปรับปรุงบุคลิกภาพเสมอ สร้างบรรยากาศที่ดี ควบคุมการทำงานของกลุ่ม

5. ทำความเข้าใจงานที่ได้รับมอบหมายและทำงานร่วมกับกลุ่มได้ดี

จะเห็นได้ว่าการดำรงอยู่เป็นกลุ่ม เป็นวิถีชีวิตและเป็นไปตามธรรมชาติของมนุษย์ กระบวนการกลุ่มมีอิทธิพล และมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตมนุษย์ การศึกษาในมหาวิทยาลัยจึงมีการศึกษาเกี่ยวกับการสอนแบบกระบวนการกลุ่มหรือกลุ่มสัมพันธ์และได้พบข้อสรุปหลายประการที่ยอมรับและสนับสนุนให้นำวิธีสอนโดยกระบวนการกลุ่มมาใช้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนอันจะทำให้เด็กเกิดความสำเร็จทางการเรียน ได้สูงสุด

ชุดการเรียนการสอน (Instructional Package)

ชัยขงศ์ พรหมวงศ์ (2521, หน้า 167) ได้ให้ความหมายของชุดการเรียนการสอนว่า หมายถึง ระบบการนำสื่อหลายอย่างมาใช้ถ่ายทอดเนื้อหาให้นักเรียนสามารถเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วาสนา ชาวหา (2525, หน้า 138) ได้ให้ความหมายของชุดการเรียนการสอนว่าหมายถึง การวางแผนการเรียนการสอน โดยใช้สื่อต่างๆร่วมกัน (Multi Media Approach) หรือหมายถึง การใช้สื่อประสม (Multi Media) เพื่อสร้างประสบการณ์ในการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง และเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้โดยจัดไว้เป็นชุดในลักษณะซองหรือกล่อง

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525, หน้า 185) ได้ให้ความหมายของชุดการเรียนการสอนว่าหมายถึง ระบบการผลิตและการนำสื่อการเรียนหลาย ๆ อย่างมาสัมพันธ์กัน และมีคุณค่าส่งเสริมซึ่งกันและกัน ซึ่งสื่อการเรียนเหล่านี้เราเรียกว่าสื่อประสมที่เรานำมาใช้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา เพื่อช่วยให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สุพันธ์ สังข์อ่อง (2526, หน้า 134) ได้ให้ความหมายของชุดการเรียนการสอนว่า หมายถึง โครงการสอนหรือแผนการสอนสำเร็จรูป (Lesson Plan) ซึ่งครูผู้สอนได้จัดทำไว้ล่วงหน้า เพื่อใช้สอนนักเรียนในครั้งหนึ่ง ๆ ชุดการสอนต่างจากแผนการสอนตามปกติของครู ตรงที่ ชุดการสอนนี้ออกแบบเพื่อให้ครูหรือนักเรียนใช้โดยเฉพาะ แต่แผนการสอนแต่เดิมนั้นจัดไว้สำหรับครูแต่ผู้เดียว

บุญเกื้อ ควรวาเวช (2530, หน้า 67) ได้ให้ความหมายของชุดการเรียนการสอนว่า หมายถึง การใช้สื่อการสอนตั้งแต่สองชนิดขึ้นไปร่วมกัน เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ที่ต้องการ สื่อที่นำมาใช้ร่วมกันนี้จะช่วยเสริมประสบการณ์ซึ่งกันและกันตามลำดับขั้นที่จัดเอาไว้

วิณา วโรตมะวิชญ (2535, หน้า 178) ได้ให้ความหมายของชุดการเรียนการสอนว่า หมายถึง วิธีหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนที่ได้แนวคิดหลาย ๆ แนวมาใช้ร่วมกัน ได้แก่ แนวคิด ในการใช้สื่อประสม (Multi Media) แนวความคิดของการสอนแบบหน่วย (Unit Teaching) แนวความคิดในการใช้วิธีระบบ (System Approach) และแนวความคิดในการให้การศึกษา เป็นรายบุคคล (Individualized Instruction) ทั้งนี้เพื่อให้การเรียนรู้ของนักเรียนเกิดขึ้นอย่าง มีประสิทธิภาพมากที่สุด

กรองกาญจน์ อรุณรัตน์ (2536, หน้า 193) ได้ให้ความหมายของชุดการเรียนการสอนว่า หมายถึง ชุดของสื่อประสม (Multi Media) ที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาและประสบการณ์ในการเรียนของแต่ละหน่วย โดยนำวิธีการจัดระบบมาใช้ ทั้งนี้เพื่อช่วยในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การเรียนรู้ของนักเรียนให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้และช่วยให้การสอนของครูดำเนินไป โดยสะดวกและมีประสิทธิภาพ

จึงสรุปได้ว่า ชุดการเรียนการสอน หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่ได้แนวคิดหลาย ๆ วิธีและการใช้สื่อประสมมาใช้ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนเพื่อให้เกิด การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประเภทของชุดการเรียนการสอน

ชัยรงค์ พรหมวงส์ (2521, หน้า 173) ได้จำแนกชุดการสอนตามลักษณะการใช้ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ชุดการสอนประกอบคำบรรยาย เป็นชุดการสอนที่กำหนดกิจกรรมและสื่อการสอนให้ครูใช้ประกอบการสอนแบบบรรยาย เพื่อเปลี่ยนบทบาทของครูให้พูดน้อยลง และเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นชุดการสอนที่ครูเป็นผู้ใช้ โดยแบ่งเป็นหัวข้อที่จะบรรยายและประกอบกิจกรรมไว้ตามลำดับขั้น สื่อที่ใช้ อาจจะเป็นแผ่นคำสอน สไลด์ประกอบเสียง บรรยายในเทป แผนภูมิ แผนภาพ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ และกิจกรรมกลุ่ม

เพื่อให้นักเรียนได้อภิปรายตามปัญหาและหัวข้อที่ครูกำหนดให้ เพื่อความเรียบร้อยในการใช้ชุดการสอนประเภทนี้ มักจะบรรจุในกล่องที่มีขนาดพอเหมาะกับจำนวนสื่อการสอน อย่างไรก็ตาม วัสดุอุปกรณ์ที่ (1) มีราคาแพงเกินไป (2) ขนาดเล็กหรือใหญ่เกินไป (3) แดกหรือเสียดง่าย และ (4) สิ่งมีชีวิตจะไม่ใส่ไว้ในชุดการสอน แต่จะกำหนดไว้ใน “คู่มือการใช้” ในส่วนที่เกี่ยวกับสิ่งที่ครูต้องเตรียมล่วงหน้าก่อนทำการสอน วัสดุอุปกรณ์เหล่านี้นิยมจัดไว้ในห้องปฏิบัติการ เช่น ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ หรือในห้องวิชาการ เช่น ห้องสังคมศึกษา เป็นต้น

2. ชุดการสอนสำหรับกิจกรรมกลุ่ม การเรียนในปัจจุบันมิได้ถือว่าครูเป็นแหล่งความรู้หลักต่อไปแล้ว ดังนั้นครูที่พูดไม่เก่งจึงไม่ต้องกังวลว่าตนเองจะเป็นครูที่ดีไม่ได้ เพราะครูทำหน้าที่เป็นผู้เตรียมสภาพการณ์ เป็นผู้อำนวยความสะดวกและเป็นผู้ประสานการเรียนการสอนไม่จำเป็น ต้องเป็น “ผู้แสดง” อีกต่อไป นักเรียนจะเรียนจากชุดการสอนแบบกิจกรรมที่ยึดระบบการผลิตสื่อการสอนตามหน่วยและหัวข้อที่จะเปิด โอกาสให้นักเรียนได้ประกอบกิจกรรมร่วมกัน มีสื่อหรือบทเรียนสำหรับกลุ่มที่นักเรียนใช้ร่วมกัน นักเรียนที่เรียนจากชุดการสอนแบบกิจกรรมกลุ่มจะต้องการความช่วยเหลือจากครูเพียงเล็กน้อยในระยะแรกเท่านั้น นักเรียนจะสามารถช่วยเหลือกันและกัน ได้เองระหว่างประกอบกิจกรรมการเรียนหากมีปัญหา นักเรียนสามารถซักถามครูได้เสมอ

3. ชุดการสอนรายบุคคล เป็นชุดการสอนที่จัดระบบขึ้นเพื่อให้ นักเรียนใช้เรียนด้วยตนเองตามลำดับขั้นที่ระบุไว้ นักเรียนจะนำชุดการสอนไปใช้ เมื่อศึกษาจบแล้วจะทำแบบทดสอบเพื่อประเมินผลความก้าวหน้า เมื่อมีปัญหาระหว่างการเรียนนักเรียนจะปรึกษากันได้ ผู้สอนพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือทันทีในฐานะผู้ประสานงาน นักเรียนอาจนำชุดการสอนประเภทนี้ไปเรียนที่บ้าน ได้ด้วย โดยมีผู้ปกครองหรือบุคลากรอื่นๆ คอยให้ความช่วยเหลือ ชุดการสอนรายบุคคลจะสามารถฝึกฝนและส่งเสริมนิสัยของนักเรียนในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองเป็นอย่างดี

นอกจากชุดการสอนประกอบการบรรยาย ชุดการสอนสำหรับกิจกรรมกลุ่ม และชุดการสอนรายบุคคลแล้วยังมีชุดการสอนประเภทอื่นแตกต่างกันไปแล้วแต่วัตถุประสงค์ที่จะใช้ อาทิ ชุดการสอนประกอบการผลิตและการใช้รายการ โทรทัศน์ศึกษา และชุดการสอนสำหรับผู้ปกครองช่วยสอนนักเรียนที่บ้าน นอกจากนี้ยังแบ่งเป็นชุดการสอนสำหรับเด็กที่เรียนเร็ว และชุดการสอนซ่อมเสริม เป็นต้น

องค์ประกอบของชุดการเรียนการสอน

สุนันท์ สังข์อ่อง (2526, หน้า 135) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของชุดการเรียนการสอนว่าชุดการเรียนการสอน ประกอบด้วยองค์ประกอบ 7 อย่าง คือ

1. เนื้อหา หรือมโนทัศน์ ที่ต้องการให้นักเรียนศึกษา (Concept Focus) ชุดการเรียนการสอนชุดหนึ่งๆ ควรจะเน้นให้นักเรียนศึกษาเพียงมโนทัศน์หลักเรื่องเดียว

2. วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behaviorally Stated Objective) เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่จะทำ ให้ชุดการสอนนั้นประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวเป็นข้อความที่ระบุถึงพฤติกรรมที่คาดว่าจะ ให้เกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ ควรระบุชัดเจนให้นักเรียนเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งเพราะวัตถุประสงค์นี้เป็น แนวทางในการทำกิจกรรมเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์

3. มีกิจกรรมให้เลือกหลายๆ อย่าง (Multiple Active Methodologies) คือ รายละเอียดของ กิจกรรมที่ต้องการให้นักเรียนปฏิบัติ เช่น ทำงานกลุ่ม ทำการทดลอง หรือใช้สื่อการเรียน ชนิดต่าง ๆ การที่มีกิจกรรมให้นักเรียนเลือกปฏิบัติหลาย ๆ ทางมาจากความเชื่อที่ว่าไม่มีวิธีใด วิธีหนึ่งจะเหมาะสมที่สุดกับนักเรียนทุกคน

4. วัสดุประกอบการเรียน (Diversified Learning Resources) จากกิจกรรมให้เลือกหลายทาง นั้น จำเป็นต้องมีวัสดุประกอบการเรียนหลาย ๆ อย่างเช่น แผนภูมิ ภาพหุ่นจำลอง เทปบันทึกเสียง เป็นต้น วัสดุ หรือสื่อการเรียนเป็นแหล่งที่จะช่วยให้นักเรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์และเกิด การเรียนรู้ใหม่ โน้ตค้นที่กำหนดให้

5. แบบทดสอบ (Evaluation Instrument) ในการประเมินผลว่า นักเรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ ในการเรียนรู้จากการสอนมากน้อยเพียงใด แบบทดสอบที่ใช้อาจใช้ใน 3 ลักษณะ คือ

5.1 แบบทดสอบก่อนเรียน (Pre – Test)

แบบทดสอบก่อนเรียนทำหน้าที่ 3 อย่างคือ ประเมินความพร้อมของนักเรียน ก่อนเรียนจากชุดการสอน ทำให้ทราบพื้นฐานความสามารถของนักเรียนก่อนเรียน และให้พื้นฐาน แก่ครูในการตัดสินใจว่านักเรียนจะเริ่มเรียนจากชุดการสอน เมื่อไร ตรงไหน การใช้แบบทดสอบ ก่อนเรียน จึงเป็นการช่วยครูในการเตรียมตัวนักเรียนให้พร้อมที่จะเรียนจากชุดการสอน

5.2 แบบทดสอบตนเอง (Self – Test)

แบบทดสอบตนเอง ช่วยให้นักเรียนทราบผลก้าวหน้าของตนเองว่าบรรลุตาม วัตถุประสงค์ หรือไม่ และยังเป็นแรงเสริมให้นักเรียนพยายามนำตนเองไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

5.3 แบบทดสอบหลังการเรียน (Post – Test)

แบบทดสอบหลังเรียน เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครูและนักเรียนทราบว่า การเรียนรู้ บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ และจะช่วยวัดดูว่านักเรียน เกิดพฤติกรรมตามที่คาดหวังไว้หรือไม่

6. คำชี้แจงวิธีใช้ชุดการเรียนการสอน (Instruction) เนื่องจากชุดการเรียนการสอนที่ผลิต ขึ้นเพื่อให้นักเรียนเรียนด้วยตนเอง คำชี้แจงวิธีใช้ชุดการเรียนการสอนจึงจำเป็นต้องบอก รายละเอียดของวิธีใช้ชุดการเรียนการสอนทำให้นักเรียนสามารถเข้าใจและเรียน ได้ด้วยตนเอง

จากองค์ประกอบของชุดการเรียนรู้การสอนสรุปได้ว่า ชุดการเรียนรู้การสอนควรประกอบด้วย ส่วนที่สำคัญ ได้แก่ คำชี้แจงการใช้ชุดการเรียนรู้การสอน สื่อการสอน กิจกรรม วิธีดำเนินการ ตลอดจนแบบประเมิน

ขั้นตอนในการผลิตชุดการเรียนรู้การสอน

ในการผลิตชุดการเรียนรู้การสอนจำเป็นจะต้องศึกษาขั้นตอนการผลิตให้เข้าใจอย่างถ่องแท้เสียก่อน จึงลงมือผลิต (สุนันทา สุนทรประเสริฐ, 2547 หน้า 17) สำหรับขั้นตอนการผลิตชุดการเรียนรู้การสอนพอจะสรุปถึงขั้นตอนใหญ่ ๆ ที่ต้องดำเนินการ 4 ขั้นตอน คือ

1. วิเคราะห์เนื้อหา
2. วางแผนการสอน
3. ผลิตสื่อการสอน
4. ทดสอบประสิทธิภาพชุดการเรียนรู้การสอน

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์เนื้อหาหมายถึง การจำแนกเนื้อหาวิชาออกเป็นหน่วย แยกย่อยไปจนถึง ระดับหน่วยบทเรียน ซึ่งเป็นหน่วยที่ใช้สอนได้ 1 ครั้ง ชุดการเรียนรู้การสอนที่ผลิตขึ้นจึงเป็นชุดการเรียนรู้สอน ประจำหน่วย ระดับบทเรียน คือ 1 ชุดการเรียนรู้สอน สำหรับการสอนแต่ละครั้ง สิ่งที่ต้องทำก่อน การวิเคราะห์เนื้อหา คือ

1. กำหนดหน่วย หมายถึงการนำวิชาหรือหน่วยการเรียนรู้มากำหนดหน่วยระดับ บทเรียน ที่แต่ละหน่วยจะสอนได้ประมาณ 60- 80 นาที
2. กำหนดหัวเรื่อง หมายถึงการนำแต่ละหน่วยมากำหนดเป็นหัวเรื่องที่ย่อยลึก ลงไปอีก
3. กำหนดมโนคติ หรือความคิดรวบยอด หมายถึงการกำหนดหัวข้อที่เป็นแก่น หรือเป้าหมาย ที่สรุปรวบยอดเนื้อหาสาระให้ตรงกับหัวเรื่องและต้องมีความสอดคล้องต้องกัน

ขั้นที่ 2 การวางแผนการสอน

การวางแผนการสอนเป็นการคาดการณ์ล่วงหน้าว่า เมื่อครูเริ่มสอน โดยใช้ชุดการเรียนรู้สอน จะต้องทำอะไรบ้างตามลำดับก่อนหลัง ซึ่งก็จะรวมไปถึงการกำหนดกิจกรรมที่จะใช้ในการเรียนรู้ ด้วย

ขั้นที่ 3 การผลิตสื่อการสอน

เป็นการผลิตสื่อการเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ในแผนการสอน ซึ่งจะต้อง จัดเตรียมทรัพยากรไว้อย่างพร้อมมูลแล้ว

ขั้นที่ 4 การทดสอบประสิทธิภาพชุดการสอน

เป็นการประเมินคุณภาพชุดการสอน ด้วยการนำชุดการสอนไปทดลองใช้ แล้วปรับปรุงให้มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

บุญเกื้อ กวรวาเวช (2530, หน้า 72) และ อัญชลี แจ่มเจริญ และคณะ (2526, หน้า 70) ได้เสนอขั้นตอนการผลิตชุดการเรียนการสอนไว้ 10 ขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดหมวดหมู่ เนื้อหาและประสบการณ์ อาจกำหนดเป็นหมวดวิชาหรือบูรณาการแบบสหวิทยาการตามที่เหมาะสม
2. กำหนดหน่วยการสอน แบ่งเนื้อหาออกเป็นการสอนโดยประมาณเนื้อหาวิชาที่ครูจะถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนได้ในหนึ่งสัปดาห์หรือหนึ่งครั้ง
3. กำหนดหัวเรื่อง ผู้สอนจะต้องถามตนเองว่าในการสอนแต่ละหน่วยควรให้ประสบการณ์แก่นักเรียนอะไรบ้าง แล้วกำหนดออกมาเป็น 4 – 6 หัวข้อ
4. กำหนดมโนทัศน์และหลักการ ให้สอดคล้องกับหน่วยและหัวเรื่องโดยสรุปแนวคิดสาระและหลักเกณฑ์สำคัญไว้เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหา
5. กำหนดวัตถุประสงค์ ให้สอดคล้องกับหัวเรื่องเป็นจุดประสงค์ทั่วไปก่อนแล้วเปลี่ยนเป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ค้อมีเงื่อนไขและเกณฑ์พฤติกรรมไว้ทุกครั้ง
6. กำหนดกิจกรรมการเรียน ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งเป็นแนวทางเลือกและการผลิตสื่อการสอน
7. กำหนดแบบประเมินผล ต้องประเมินผลให้ตรงกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม โดยใช้แบบทดสอบแบบอิงเกณฑ์ เพื่อให้ผู้สอนทราบว่าหลังจากผ่านกิจกรรมเรียบร้อยแล้วนักเรียนได้เปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่
8. เลือกและผลิตสื่อการเรียนการสอน วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการที่ครูใช้ถือว่าเป็นสื่อการสอนทั้งสิ้น เมื่อผลิตสื่อการสอนของแต่ละหัวข้อเรื่องแล้ว ก็จัดสื่อการสอนเหล่านั้นไว้เป็นหมวดหมู่ในกล่องที่เตรียมไว้ก่อนนำไปทดลองหาประสิทธิภาพ เรียกว่า “ชุดการเรียนการสอน”
9. หาประสิทธิภาพของชุดการเรียนการสอน เพื่อเป็นการประกันว่าชุดการสอนที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพในการสอน ผู้สร้างจำเป็นต้องกำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำล่วงหน้า โดยคำนึงถึงหลักการที่ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการเพื่อช่วยให้การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนบรรลุผล
10. การใช้ชุดการเรียนการสอน ชุดการสอนที่ได้รับการปรับปรุงและมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ สามารถนำไปสอนนักเรียนได้ตามประเภทของชุดการเรียนการสอนและตามระดับการศึกษา โดยกำหนดขั้นตอนการใช้ดังนี้

- 10.1 ให้นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน เพื่อพิจารณาพื้นฐานความรู้เดิมของนักเรียน (ใช้เวลาประมาณ 10 – 15 นาที)
 - 10.2 ชี้นำเข้าสู่บทเรียน
 - 10.3 ชี้นำประกอบกิจกรรมการเรียน (ขั้นสอน) ผู้สอนบรรยายหรือแบ่งกลุ่มประกอบกิจกรรมการเรียน
 - 10.4 ชี้นำสรุปผลการสอนเพื่อสรุปมโนทัศน์และหลักการที่สำคัญ
 - 10.5 ทำแบบทดสอบหลังเรียนเพื่อวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เปลี่ยนไป
- จากกระบวนการสร้างชุดการเรียนการสอน พอสรุปได้ดังนี้ ควรมีการวางแผนกำหนดเนื้อหา จุดมุ่งหมาย สื่อการสอน กำหนดเวลาใช้กิจกรรม พร้อมทั้งมีการวัดผลประเมินผลแล้วทำการทดลองใช้เพื่อปรับปรุงข้อบกพร่องแล้วนำชุดการเรียนการสอนไปใช้จริง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมลูกเสือ

สมบูรณ์ ยาวินัง (2542) ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมลูกเสือสำรองในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่จัดกิจกรรมลูกเสือสำรองในโรงเรียน โดยมอบหมายให้ครูประจำชั้นเป็นผู้รับผิดชอบจัดการเรียนการสอน ใช้สถานที่บริเวณ โรงเรียนหรือห้องเรียนในการจัดกิจกรรม และปัญหาที่พบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมลูกเสือสำรอง ได้แก่ ความรู้และประสบการณ์ของครูผู้สอน

อรพินทร์ อุทรวง (2547) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมลูกเสือสามัญของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในอำเภอเมืองเชียงใหม่ พบว่า ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมมีความเห็นว่า ควรมีการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและความต้องการของผู้เรียน ให้มีการบูรณาการเนื้อหากับกลุ่มสาระอื่น ๆ ใช้วิธีปฏิบัติจริงในระบบกลุ่มตามขั้นตอนของกระบวนการลูกเสือและควรมีการสนับสนุนบทเรียนเพื่อกระตุ้นให้เกิดแนวคิดที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

รัชดา รักษาศิลป์ (2550) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมลูกเสือสามัญในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย พบปัญหาสำคัญในการดำเนินงานของผู้บริหารสถานศึกษาคือ การสนับสนุนงบประมาณ ส่วนครูผู้สอนพบปัญหาขาดการกระตุ้นให้นักเรียนสอวิชาพิเศษลูกเสือสามัญ ทั้งผู้บริหารและครูต้องการให้มีการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ประสบการณ์แก่ครูผู้สอน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมลูกเสือ สรุปได้ว่า ครูผู้สอนควรได้รับการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ให้มีความพร้อม สามารถจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและความต้องการของผู้เรียน สามารถบูรณาการเนื้อหากับกลุ่มสาระอื่น ๆ โดยเน้นให้

นักเรียนได้ปฏิบัติจริง ใช้ระบบกลุ่มและกระบวนการลูกเสือ นอกจากนี้ครูผู้สอนควรได้รับการสนับสนุนบทเรียนเพื่อกระตุ้นให้เกิดแนวคิดที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และควรได้รับการสนับสนุนงบประมาณตามความเหมาะสม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุดการเรียนการสอน

พิกุลธร คำศรี (2542) ศึกษาผลการใช้ชุดการสอนเรื่อง หัตถกรรมท้องถิ่นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่านักเรียนที่เรียนด้วยชุดการเรียนการสอนดังกล่าวมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และมีพฤติกรรมการเรียนรู้ รวมทั้งทัศนคติต่อการเรียนการสอนในระดับดี

วิลารวรรณ รัตนอุบล (2546) ได้ศึกษาการพัฒนาชุดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเรื่องท้องถิ่นบ้านเรา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสันติคีรี จังหวัดเชียงราย พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนส่วนใหญ่มีความสามารถในการแก้ปัญหาและสร้างผลงานระดับสูง และนักเรียนเห็นด้วยในระดับมากต่อการเรียนการสอนโดยใช้ชุดการเรียนการสอนดังกล่าว

สุริยัน เรือนวงศ์ (2552) ได้ศึกษาการสร้างชุดการเรียนการสอนเรื่องการประดิษฐ์ถาดใบตอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังจากเรียนด้วยชุดการเรียนการสอนดังกล่าวมีคะแนนสูงกว่าเกณฑ์คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80 และมีคะแนนพฤติกรรมการเรียนรู้ในระดับดีมาก

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุดการเรียนการสอนสรุปได้ว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้ชุดการสอนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมการเรียนรู้สูงขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนโดยกระบวนการกลุ่ม

จิตภัทร์ อุปราวิทยานันท์ (2523) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลการสอนวิชาภาษาไทย เรื่องการร่ายยาวมหาวงศ์นครชาครก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับวิธีการสอนแบบธรรมดา พบว่า การเรียนด้วยกระบวนการกลุ่มในวิชาภาษาไทย จะช่วยฝึกให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติในการเรียนรู้ การแก้ปัญหาด้วยตนเอง การเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี การรู้จักใช้ความคิดเห็น การตัดสินใจ การทำงานร่วมกับผู้อื่นด้วยวิถีทางประชาธิปไตย

ศรีรัตน์ กำเนิดบุญ (2531) ได้ศึกษา การศึกษาวิชาภาษาอังกฤษแบบกลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎีและการปฏิบัติ พบว่า การสอนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้น ม.3 โดยวิธีการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ โดยอาศัยหลักภาษาศาสตร์เชิงจิตวิทยาสังคม นั้น เป็นวิธีการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนมีการพัฒนาทางภาษาอังกฤษสูงขึ้น

ทองคำ บุญประเสริฐจิต (2534) ได้ทำการศึกษาการทดลองใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์พัฒนาความสามารถทางสติปัญญา และความสามารถทางสังคม ของเด็กระดับก่อนประถมศึกษา พบว่า เด็กระดับก่อนประถมศึกษาที่สอนด้วยวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคมสูงกว่าเด็กที่สอนด้วยวิธีปกติ

ชุบ เดชเพชร (2535) ได้ศึกษา การทดลองเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักศึกษาทางไกลระดับมัธยมปลาย : วิธีการสอนกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับวิธีสอนปกติ พบว่า นักศึกษาทางไกลที่เรียนด้วยวิธีการสอนกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักศึกษาทางไกลที่เรียนด้วยวิธีปกติ

ข้อค้นพบจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน โดยกระบวนการกลุ่มได้แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม ทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้สูงขึ้น นักเรียนมีความสามารถและพัฒนาทักษะต่างๆ ได้สูงกว่าวิธีสอนแบบปกติ รวมทั้งยังส่งเสริมการรู้จักแก้ปัญหา รู้จักแสดงความคิดเห็น และการตัดสินใจ ปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย